

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Warszawa/ Mazowsze/ Królestwo Polskie

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Muzeum Warszawskie

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

Muzeum publiczne, zbiory muzealne towarzystwa artystycznego (TZSP w Warszawie)

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Muzeum zlokalizowane było w kamienicy przy ul. Królewskiej 17 (przylegającej do nieruchomości, na której w 1900-1903 wzniesiono gmach „Zachęty”). Funkcjonowało obok wystawy stałej i wystaw specjalnych, jako niezależna ekspozycja, na której pokazywano kolekcje podarowane TZSP (Choynowskiego, Bersohna) lub zdeponowane (zbrojownia Krasieńskich, kolekcja archeologiczna Erazma Majewskiego).

Daty działalności / zakres czasowy:

1903-1923

Dostępność

pełna

Typ relacji instytucji wobec pamięci

Mnemoniczny, patrymonialny

Rodzaj pamięci

narodowy/ polski, słowiański; powszechny (pamięć cywilizacji i kultury europejskiej)

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

Obszar historyczny/ pamiątki-relikwie, wizerunki, zabytki archeologiczne, broń i uzbrojenie, numizmaty, medale, sfragistyka, sprzęty; obszar artystyczny/ sztuka polska: malarstwo, rysunek

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	Lokalizacja tożsama z obecnym gmachem Zachęty Narodowej Galerii Sztuki. Pierwotny budynek nie istnieje – na jego miejscu znajduje się dobudowane w 1982 płn skrzydło „Zachęty”	Ul. Królewska 17 Warszawa
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW		
GODZINY OTWARCIA		
DYREKTORZY		
ZARZĄDCA		
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowany)		Dwupiętrowy budynek zbudowany 1846; własność Ludwiki Eleonory z Lindów oraz Józefa Góreckich. W 1900, po śmierci Ludwiki Góreckiej, na podstawie zapisu testamentowego

		<p>własność TZSP (gmach na sąsiedniej posesji). Po 1902 przebudowany i przeznaczony na dom dochodowy Towarzystwa; zburzony podczas powstania warszawskiego lub po jego upadku.</p>
--	--	--

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

1903 Muzeum Warszawskie, 1915 Muzeum J. Choynowskiego, E. Majewskiego i M. Bersohna, 1916 Muzeum J. Choynowskiego i M. Bersohna

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Ekspozowanie zbiorów podarowanych lub zdeponowanych w TZSP (nie odpowiadających charakterem ekspozycjom współczesnej sztuki polskiej)

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

Obszar cywilizacji europejskiej (przede wszystkim słowiańszczyzna)

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie – stowarzyszenie artystów i miłośników sztuki założone w Królestwie Polskim 1860 na wzór

podobnych towarzystw rosyjskich (np. w Petersburgu) celem popularyzacji sztuk plastycznych; do założycieli należeli:

Rastawiecki Edward

Przedziecki Aleksander

Gerson Wojciech

Lesser Aleksander

Schouppé Alfred

Olsztyński Marcin

Początkowo funkcjonowało w różnych doraźnie wynajmowanych lokalach, od 1900 dysponuje własnym gmachem ob. Zachęta Narodowa Galeria Sztuki (prof. S. Szyllera)

Szczegółowa historia instytucji

1902 depozyt archeologiczno-artystyczny Józefa Choynowskiego dla TZSP

1903 utworzenie Muzeum Warszawskiego

1908 depozyt zbiorów archeologicznych Erazma Majewskiego

1909 depozyt Krasińskich (Zbrojownia)

1910 darowizna Mathiasa Bersohna

1913 wycofanie depozytu Krasińskich

1916 wycofanie depozytu Erazma Majewskiego

1923 likwidacja Muzeum – zbiory przeniesione do Muzeum Narodowego

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

Kolekcja Józefa Choynowskiego (1903-1923): objekty paleontologiczne, skamienieliny, szkielety (i ich fragmenty) zwierzęce i ludzkie, zabytki archeologiczne (kamienne narzędzia i broń, objekty z brązu i żelaza (sprzęty, broń, uzbrojenia, ozdoby), ceramika, drobna rzeźba, objekty kultowe i obrzędowe, urny grobowe, łzawnice); objekty kultowe dalekowschodnie, chińskie i japońskie (20 posążków bóstw z kolekcji dyplomaty rosyjskiego A. P. Dawidowa); malarstwo nowożytne (pojedyncze obrazy niderlandzkie, włoskie, francuskie) oraz dziewiętnastowieczne malarstwo polskie i rosyjskie (75 obiektów); miniatury portretowe (ok. 50); emalierstwo; objekty rzemiosła artystycznego, zegarki, tabakierki, biżuteria, ceramika, szkło, złotnictwo, objekty z kości słoniowej, tkaniny artystyczne, broń palna i sieczna, numizmatyka, pamiątki historyczne, dokumenty archiwalne, druki, kamienie szlachetne (ogółem zbiory liczyły ok. 2000 obiektów – w chwili przejęcia przez MNW obliczono je na ok. 5000)

Kolekcja Erazma Majewskiego (1908-1916):

Zbrojownia Krasieńskich (1909-1913): broń (sieczna, miotająca, palna) i uzbrojenie (kolczugi, zbroje, hełmy, tarcze), oporządzenie jeździeckie, umundurowanie, ryszunki, godła wojskowe i cywilne (791 obiektów)

Kolekcja Mathiasa Bersohna (1910-1920): zbiór rysunków artystów europejskich

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Strategia pozyskiwania zbiorów

Depozyty, darowizny

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

Choynowski Józef (1833-1914) archeolog i kolekcjoner z Kijowa, w młodości żołnierz (sztabkapitan armii), uczestnik kampanii tureckiej (1854-1856), prowadził samodzielne wykopaliska, zbierał sztukę i rzemiosło artystyczne (w tym malarstwo polskie) oraz historyczne sprzęty, numizmatykę, dokumenty archiwalne itd.; w Kijowie zbiory jego miały charakter prywatnego muzeum; 1901 przeniósł się do Warszawy, podarowawszy potem kolekcję TZSP

Bersohn Mathias (1823-1908) bankier, filantrop, historyk, wybitny kolekcjoner sztuki polskiej i judaików, inicjator Muzeum starożytności żydowskich w Warszawie, honorowy kurator zbiorów. Był synem bogatego, warszawskiego, żydowskiego przemysłowca Majera Bersohna, studiował w Berlinie, początkowo był współwłaścicielem firmy przemysłowo-handlowej, następnie właścicielem firmy bankowej. Swoją działalność zawodową łączył z aktywnością w dziedzinie pomocy społecznej, ochrony zabytków i rozwoju kultury i sztuki, także żydowskiej. Bersohn był aktywnym członkiem Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności, Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu oraz Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce Akademii Umiejętności w Krakowie. Oprócz działalności o charakterze charytatywno-dobroczynnym, która przyniosła Bersohnowi duże uznanie społeczne, zapisał się on w historii polskiego kolekcjonerstwa i muzealnictwa tworząc wybitną kolekcję sztuki polskiej i judaików, którą podzielił między Muzeum Narodowe w Krakowie, Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie (dzieła ob. w zbiorach MNW) oraz zainicjowane przez siebie w 1905 roku Muzeum Starożytności Żydowskich z daru Mathiasa Bersohna w Warszawie. Mathias Bersohn był ponadto autorem kilkudziesięciu publikacji

dotyczących zarówno historii Polski jak i dziedzictwa materialnego kultury żydowskiej.

Majewski Erazm ()

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

1902 zbiory Choynowskiego przewiezione z Kijowa do Warszawy i zainstalowane w gmachu TZSP

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

Wystawy czasowe

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

Słowianie czasach przedhistorycznych i opisanie archeologicznych kolekcji zebranych i objaśnionych przez Józefa Choynowskiego, Warszawa 1903 [Il. 1904];
PUŁASKI F., *Inwentarz Zbrojowni Ordynacji hr. Krasieńskich, Warszawa: A. Gins, 1909*

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

Warszawa

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

Kronika. II. Archiwa, biblioteki, muzea. 6. Zbiory Choynowskiego w Warszawie, *Kwartalnik Historyczny*, 16 (1902), s. 703-704;
CHAMIEC K., *Archeolog Józef Choynowski i jego zbiory*, „Tygodnik ilustrowany” 10 (1903), s. 195-196;
KACZYŃSKI M., *W siedemdziesiątą rocznicę otwarcia wystawy zbiorów Józefa Choynowskiego w warszawskiej „Zachęcie”*, *Wiadomości archeologiczne*, 38/2 (1973), s. 139-160;
STANEK K., *Losy kolekcji Józefa Choynowskiego*, „Cenne, bezcenne, utracone”, 2 (2006), s. 8-12

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

Ł. Dobrzański, *Zbiory Józefa Choynowskiego w salach T.Z.S.P.* (fotografia), *Tygodnik ilustrowany*, 10 (1903) s. 195

Ciekawe cytaty

Kraj” (Petersburg) 17 (1903) : „Ponieważ kijowianie nie lubią sztuki ani współczesnej, ani starożytnej, więc zbiorów p. Choynowskiego nikt nie odwiedzał. Przed kilkoma tygodniami właściciel odwiózł swoje muzeum do Warszawy i ofiarował je w darze Towarzystwu Zachęty Sztuk Pięknych. Warszawa się poznała na tych zbiorach i mnóstwo osób zwiedza codziennie sale, gdzie je umieszczono”.

„Tygodnik ilustrowany” nr 14 (1903): „Aktem darowizny, sporządzonym dnia 20-go z. m. w kancelaryi rejenta Wasiułyńskiego, ofiarował p. Józef Choynowski, cenne swe zbiory archeologiczne, obrazy, i przedmioty sztuki na rzecz Tow. Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskiem. Wspaniały ten dar mający wartość 100.000 rubli, będzie stanowił podwalinę przyszłego Muzeum starożytności i sztuki, które ma powstać przy Tow. Zachęty Sztuk Pięknych”.

UWAGI:

KACZYŃSKI M., *W siedemdziesiątą rocznicę otwarcia wystawy zbiorów Józefa Chojnowskiego w warszawskiej „Zachęcie”*, *Wiadomości archeologiczne*, 38/2 (1973), s. 139-160:

1903 marzec 6/19, Warszawa - Notarialny akt zapisu zbiorów Józefa Chojnowskiego dla Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie sporządzony w kancelarii notariusza Zygmunta Wasutyńskiego (Archiwum Państwowe m. st. Warszawy i Woj. Warszawskiego. Akta Kancelarii Zygmunta Wasutyńskiego notariusza przy Wydziale Hipotecznym Warszawskiego sądu Okręgowego w Warszawie za rok 1903, sygnatura aktualna 36, nr rejestru 352

Dnia szóstego (dziewiętnastego) marca tysiąc dziewięćset trzeciego roku. Przede mną Zygmuntem synem Leonarda Wasutyńskiego, Notariuszem przy Wydziałach Hipotecznych Warszawskiego Sądu Okręgowego, w kancelarii mojej znajdującej się w gmachu tegoż sądu pod Nr 493 w obecności osobiście mi znanych i do działań prawnych zdolnych świadków obywateli w Warszawie zamieszkałych, Józefa syna Pawła Ciszewskiego pod Nr 2258 i Juliana syna Józefa Bagińskiego pod Nr 324 stawili się osobiście mi znani i do działań prawnych zdolni: 1. Dymisjonowany kapitan Józef syn Adama Chojnowski, zamieszkały w Warszawie przy ulicy Włodzimierskiej pod Nr 9 i 2, Doktor medycyny Karol syn Jana Benni, Wiceprezes Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim, ustawa którego to Towarzystwa zatwierdzona 1830 października 1860 r., działający w imieniu i na rzecz tego Towarzystwa, zamieszkały w Warszawie przy ulicy Aleja Jerozolimska Nr 66 i zeznali akt treści następującej:

§ 1. Stawiający do aktu niniejszego Józef Chojnowski sympatyzujący z działalnością Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim skierowaną do rozpatrzenia znajomości historii sztuki i jej udoskonalenia i będąc już w podeszłym wieku, aktem niniejszym darowuje temuż Towarzystwu Zachęty Sztuk Pięknych wszystkie zebrane przez niego Chojnowskiego kolekcje archeologiczne, zawierające wzory sztuki starożytnej, a również zbiory artystyczne z czasów średniowiecznych i nowożytnych, znajdujące się obecnie w gmachu tegoż Towarzystwa umieszczone w osobnej sali pod nazwą: "zbiory ofiarowane przez Józefa Chojnowskiego", oceniane na sumę ogólną Rubli sto tysięcy (100 000) i wyszczególnione w załączającym się do aktu niniejszego katalogu, przez stawiających się Józefa Chojnowskiego i Karola Beniego podpisanym na warunkach następujących:

§ 2. Wszystkie zbiory będące przedmiotem darowizny niniejszej wydane już zostały Towarzystwu Zachęty Sztuk Pięknych i rzeczono Towarzystwo objęło

już je w posiadanie, i z odbioru takowych Karol Benni w imieniu Towarzystwa aktem niniejszym kwituje.

§ 3. Wszystkie darowane przez Józefa Chojnowskiego zbiory winny pozostawać w jednej nierozdzielnej części bezwarunkowo i na zawsze w Warszawie, w gmachu Towarzystwa w oddzielnych salach na ten cel przeznaczonych pod nazwą "Zbiory ofiarowane przez Józefa Chojnowskiego".

§ 4. Wstęp dla publiczności dla zwiedzania rzeczonych zbiorów winien być otwarty najmniej w ciągu czterech godzin w dni i na warunkach podług uznania Komitetu Towarzystwa.

§ 5. Urządzanie wystaw tych zbiorów w innych miastach i w ogóle wywożenie z Warszawy jakichkolwiek bądź kolekcji lub też oddzielnych przedmiotów, chociaż by na czas najkrótszy stanowczo jest niedozwolone.

§ 6. Józef Chojnowski zastrzega sobie do najdłuższego dni swego życia prawo kontroli i opieki nad rzeczonymi zbiorami, a między innymi prawo kontroli rozmieszczenia ich w szafach i witrynach podług swego uznania

§ 7. Darczyńca Józef Chojnowski aktem niniejszym naznacza na wypadek swej śmierci lub na wypadek dłuższej nieobecności w Warszawie kuratorami rzeczonych zbiorów osoby następujące: Karola syna Jana Benni 2., Aleksandra syna Piotra Jabłonowskiego 3., Antoniego syna Hieronima Osuchowskiego 4., Erazma syna Hipolita Majewskiego i 5. Ksawerogo syna Edwarda Chamca i osobom powyższym na wypadek swej śmierci nadaje prawo kontroli w najobszerniejszym znaczeniu nad całością zbiorów, będących przedmiotem darowizny niniejszej. W razie śmierci którego bądź z pięciu kuratorów lub niemożności sprawowania obowiązków z powodu długotrwałej choroby lub nieobecności pozostali dopełniają swój skład przez wybór nowego kuratora z mieszkańców tutejszych podług swojego uznania. O dopełnionym wyborze powinien być sporządzony akt notarialny, którego kopia dla wiadomości zakomunikowana będzie Komitetowi Towarzystwa. Józef Chojnowski zachowuje sobie prawo na wypadek wcześniejszej śmierci któregokolwiek z kuratorów wybrania nowego podług swojego uznania. O wyborze swym Józef Chojnowski winien zawiadomić Komitet Towarzystwa.

§ 8. W razie gdyby pierwiastek wyborczy składu osobistego Komitetu Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim był uchylony i skasowany, lub też Towarzystwo z jakichkolwiek bądź przyczyn było rozwiązane lub też samo się rozwiązało wszystkie ofiarowane aktem niniejszym Towarzystwu przedmioty przechodzą na własność Warszawskiego Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, którego ustawa zatwierdzona 26 marca 1899 r. Jeżeliby z jakichkolwiek bądź przyczyn ta ostatnia instytucja nie mogła lub nie chciała przyjąć rzeczonych zbiorów lub nie istniała już w tym czasie, lub też gdyby

pierwiastek wyborczy był skasowany w tym czasie w oznaczonym muzeum darczyńca Józef Chojnowski, a na wypadek jego śmierci kuratorowie ustanowieni stosownie do § 7 aktu niniejszego mają prawo oddać wszelkie ofiarowane aktem niniejszym zbiory innej instytucji użyteczności publicznej istniejącej w Warszawie podług swego wyboru, lub też podług uznania wyjednać zezwolenie odnośnych władz na utworzenie oddzielnego muzeum archeologicznego i pomieścić w nim ofiarowane na mocy aktu niniejszego przedmioty.

§ 9. Karol Benni wice prezes Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim oświadcza, że on w imieniu tegoż Towarzystwa przyjmuje i akceptuje darowiznę niniejszą. Akt ten na żądanie zeznających sporządzony z polskim tłumaczeniem obok ruskiego tekstu, czytany stawiającym w obydwu językach w obecności wyżej powołanych świadków i po zaakceptowaniu przez nich tego aktu i przekonaniu się że oni dobrowolnie życzą sobie go zeznać i pojmują myśl jego i znaczenie podpisany został. Wypisy z tego aktu należy wydać starającym się na każde żądanie”

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Tomasz F. de Rosset

Data sporządzenia karty:

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

METADANE* (wypełnia redaktor portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	

DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA	